

MŰVÉSZET ÉS KÖZÖNSÉGE

Múzeumok és művészetpártolás

Ma már hazánkban megszokott – és különösen a kisebb vidéki városainkban örvendő közkedveltségnek – a múzeumi képző- és iparművészeti bemutató tevékenység. (Ha megnézzük múzeumaink 1973. évi statisztikáját, a közel 9 és 1/2 milliós látogató-létszámból igen tekintélyes azoknak a száma, akik vissza-vissza térnek egy-egy érdekes bemutatóra, kiállításra, vernisszázsra.)

Ne essék most itt szó arról, hogy a múzeumi kiállító tevékenységnek milyen kedvező hatása érezhető az iskolán kívüli oktatásban, művelésben: ennek gyakorlati haszna ma már hazánkban is köztudott. Szinte alig akad olyan általános vagy középiskola, amelyik ne használná fel az eleven történelemkönyvet vagy a termekben található élő képzőművészeti bemutatót az iskolai tananyag kiegészítésére vagy dokumentálására. Ilyen irányú tevékenységünket Európa-szerte elismerik. Annyira, hogy legutóbb 1973. októberében nyilatkoztak róla igen kedvezően – felhíva más országok figyelmét is itteni sikereinkre – a Magyarországon ülésező ICOM konferencia nyugati és keleti szakemberei. A múzeumi bemutatók, a kiállításokon megtartott iskolai tanuló-órák az ezzel foglalkozó külföldi szakemberek előtt is nagy sikert arattak. Elég, ha megemlítjük, hogy a Központi Múzeumi Igazgatóság „Múzeum és közönség” sorozatában az elmúlt esztendőben megjelent „Tanítási órák a győri Xantus János Múzeumban” című tanulmánykötet – éppen az ICOM konferencia hatására és mintegy a más vidéki helyeken termékeny talajra talált kezdeményezés kipróbálására – napjainkra szinte egy szálig elfogyott! Bár sajnos, nincs idegennyelvű rezüméje, mégis keresik már külföldről is.

Több vidéki múzeumunk csak a klasszikus értékű, már lezárt művészeti alkotásokat, kikristályosodott életműveket, az idő mércéjén már megméretett képeket szereti közönsége előtt bemutatni. (Ez a módszer kényelmesebb, veszélytelenebb, állásfoglalást sem kíván. A statisztikus szemléletű múzeumigazgatók szemében az időszakos kiállításokat illetően a legkisebb kockázattal járnak.) El kell marasztalnunk ezt a korszerűnek egyáltalán nem mondható szemléletet. Alig kíván ugyanis bővebb bizonyítást az a tény, hogy ez csak indirekt módon és esetlegesen segíti mai képzőművészeti életünk fejlődését, izmosodását.

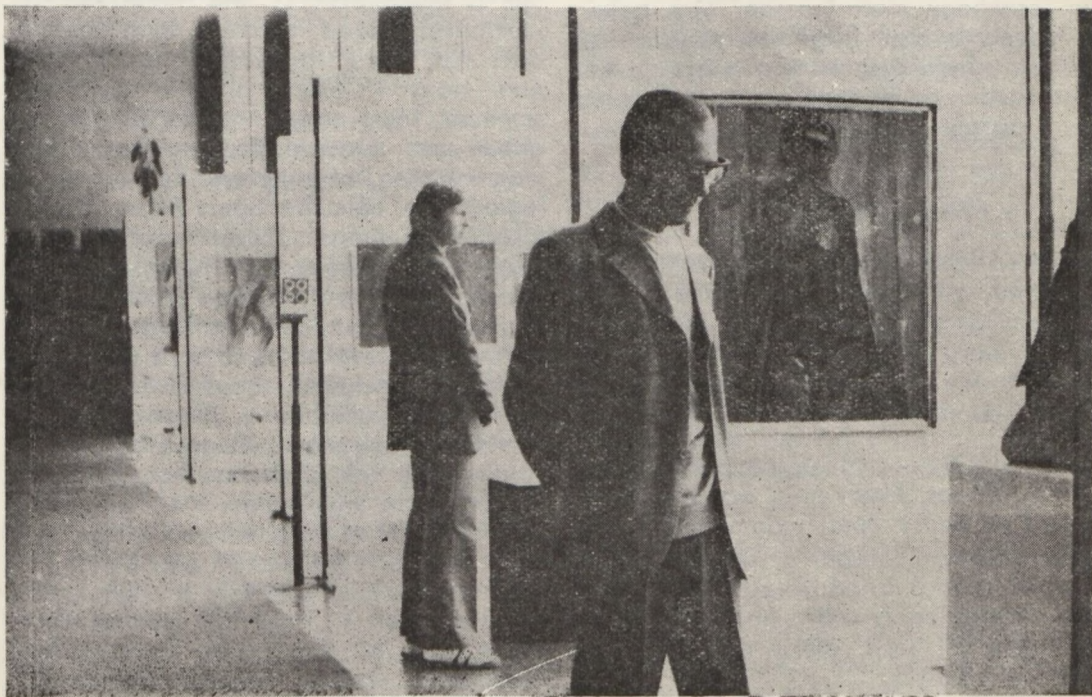
A tömegkommunikációs eszközök és a sajtó sokat foglalkozik napjaink múzeumi

kiállító tevékenységének izlésformáló erejével, az ideológiai harcunkban mérhető pozitív hatásával, állásfoglalásaival. Sem nekünk, sem iskolapolitikánkknak nem közömbös, hogy múzeumaink kiállításai sznob parvenüségre vagy szocialista módon gondolkodó, humánus látásmódra tanítanak-e.

„Akivel megszerettjük a képzőművészetet, azt egész emberségében is befolyásoltuk” – írta Bereczky Lóránd. Szépen fogalmazta meg embert formáló, a tudatra ható törekvéseink igazát. Nagyon érdekes módon egyik klasszikus művésznünk, Rippl-Rónai József több, mint 70 éve elmondott gondolatait idézi emlékeztünkbe: „Nem hihető, hogy valami lehet még a világon a művészeteken kívül, ami akkora szociális haszonnal is járna, mint az ilyenemű érdeklődés. Az ily manifesztálás a szépért, jóért egész más életet, más nevelést biztosít számunkra. Sőt, az is bizonyos, hogy jobban szeretjük otthonunkat, mint ma, és hogy melegebb és kedélyesebb lesz a családi életünk. Szép lesz a kertünk, és szeretni fogjuk a felénk néző virágokat.” „Nemzeti vagy nemzetközi legyen-e a magyar művész művészetében” – ez volt a címe annak a megnyitónak, amit a jeles mester 1903. májusában szépszájú közönség előtt elmondott. (Az első kiállítása volt ez a somogyi származású művészeknek, melyet a kaposvári Siket-néma Intézetben rendeztek bemutató és egyben mecénáló szándékkal.)

A magyar múzeumok közül több olyan van, amely már eddig is nagyon sok és hasznos szolgálatot tett a mai és élő művészet pártolásának, bemutatásának és megszerettetésének. Legyen e helyen elég csak a hódmezővásárhelyi, pécsi és szentendrei múzeumok ilyen irányú tevékenységét tanúul hívni. És ha múzeumaink bemutató, kiállító tevékenysége indirekt formában közreműködik művészeink alkotásainak, kísérleteinek, életművének megismertetésében, megszerettetésében, akkor a múzeumainkban átadásra kerülő rangos művészeti díjak, a közvetlen vagy közvetett módon pártfogolt állami, hivatalos és magánvásárlások – egyáltalán: a figyelem általános irányítása a művészek munkásságára – a direkt mecénálást segítik! (tavaszi tárlatok; városok, megyék bemutatói, biennálék, tájegységek művészeinek kiállításai, stb.).

Bizonyos vagyok abban, hogy az üzemek, vállalatok, téeszek, stb. dolgozóinak találkozásai művészekkel a múzeumi bemutatókon nemcsak esztétikai-ideológiai-nevelési haszonnal járnak, hanem közelebb hozzák az alkotókat és az alkotásokat. Tulajdonképpen új módon és módszerekkel új mecénásokat kutatnak fel. Hány barátság szövődött már ilyen kezdeményezés után festő és látogató, kerámikus és művészetbarát között – kizárva az alkalmi hangulatokat, pillanatnyi „művészeti” divathullámokat szeizmográfszerűen rögzítő, és silány árujukkálcával biztos piacot ilyen módon biztosító giccs-kufárokat, házaló kereskedőket! És még valamit: a szocialista szerződések üzem és művész, téesz és festő között nemcsak formális jellegű együttmű-

ködést, együttélést jelentenek, hanem a pecuniális, közvetlenül anyagi javakban lemérhető, a művészeknek nyújtott segítségen túl kölcsönös megbecsülést, az egymás hasznára végzett értékes munka megismertetését és megbecsültetését. Ez többet ér minden divatos művészeti vagy filozófiai kampánynál, állami vagy társadalmi vezető helyről elmondott vagy szorgalmazott, sőt sugalmazott figyelemzetésnél, vezércikkénél, brossuránál.

Művészeti kiállító munkánkban közismert és tudott, hogy a múzeumi bemutatók az élő művészeknek érték-elismerő rangot és (természetesen, s nem utolsó sorban) anyagi elismerést is jelentenek. A különböző művészeti és kulturális intézmények, társadalmi és politikai szervek ma a gyakorlatban is egyre inkább támogatják és segítik azokat az elképzeléseket, hogy a vidéki intézmények – és itt elsősorban a falusi, nagyobb részt ilyen téren ma még alig kihasznált művelődési házakra, kulturtermekre gondolok – a jelenleginél sokkal többet foglalkozzanak élő alkotóinkkal, mai képzőművészetünkkel. Számtalan példát lehetne felsorolni, hogy egy kisebb település kiállító-tevékenysége mennyit tehet művészetpolitikánk népszerű és hivatalos elismertetéséért. (Ilyen tevékenységből nőtt ki a ma már országosan is számon tartott nyírbátori Báthori Múzeum kiállító és népművelő tevékenysége, kiállító-sainak hatása.) Hogy kis községben mennyit és hogyan tehetnek jót ezen a téren, a meglévő tapasztalatok alapján éppen erről számoltam be a Népművelés című lap 1974. januári számában, felsorolva azokat a példákat is, amelyek a gyakorlatilag, az eredményességet segítik.

A művészeti ágak más területeit (alkalmazott művészetek, építészet, térplasztika, stb.) például az átgondolt településtejesztések, gondos telepítési tervek segítetik a legjobban: a pozitív értelemben vett művészeti lokálpatriotizmusnak, mai művészet-mecénálásnak szinte korlátlan lehetőségeit kínálják. Igen pontosan és helyesen hívta fel erre a lehetőségre is a figyelmet Bereczky Lóránd cikke, de egy gondolatot még feltétlenül hozzá kell tennünk fejtegetéseéhez: ma már egyre inkább – és ha kell, akkor akár adminisztratív eszközökkel is – befolyásolni kell a tanácsok művészetpártoló tevékenységét. És befolyásolni kell a múzeumok képzőművészeti gyűjteményeinek továbbfejlesztését, hogy ne csak véletlenszerűen és a meglévő szolid anyagi lehetőségükkel mecénálják a mai képzőművészeti gyűjteményük kialakítását és gyarapítását. Átgondolt tervekkel és koncentrált pénzügyi támogatással már 5-6 év alatt is figyelmet kívánó anyagot gyűjthetnek így össze!

Ha a kiállításokat, múzeumokat látogató, lassan 10 milliós magyar közönségre gondolok, nincs és nem is lehet helye a közművelődésben a csak szakmai körök és érdeklődők mozgató bemutatóknak. (Ilyeneket és a beavatottakat érdeklő technikai vitákat, öncélú vagy látszólag öncélú vernisszázásokat klubszerű formában vagy az érintett közösségnek kell megrendezni!) A komplex rendezvények, a tanító célzatú művészettörténeti sorozatok, viták, elemzések, tárlat- és műteremlátogatások, munkabemutatók napjainkban nagyobb tömeget vonzanak, mint az 50-es évek agyonreklámozott és agyonszervezett ismeretterjesztő előadásai. Az ilyen ren-

dezvények tudományos rangjáról és népszerűsítő határfokáról azonban még a nagyobb statisztikai adatok reményében sem szabad lemondanunk! Ezt a gondolatot tudatosítanunk kell a rendező vagy közreműködő szervek képviselői között is (múzeum, TIT, megyei vagy járási tanács, művelődési központ, szakszervezeti egységek, stb.). S nem szabad meglepedkeznünk arról, hogy kiállítási szempontból még nem tűntek el a városok és falvak közötti művelődési különbségek. Ezért mindig és mindenütt törekednünk kell a fokozatosságra. A mikrokozmosz és a makrokozmosz kapcsolata művészeti téren a mi irányításunkkal és a mi befolyásunkkal egészül. Így – ha csak egy téglányival is, de mi is hozzájárulhatunk az említett különbségek el-tüntetéséhez.

Az elmúlt években sokat tett (és tesz ma is) a televízió és a rádió a művészeti ismeretek terjesztéséért, mégsem mondhatunk le a közvetlen, élményszerű ismeretadás és ismeretátvétel varázsáról. (Az üzemi intézményi és egyéb közművelődési rendezvények, előadások, bemutatók, viták hatása igen nagy. A tárgyakkal illusztrált bemutatók, az alkotóknak feltett közvetlen kérdések és válaszok már sok embert indítottak el a helyes művelődés – nagyon sokszor a helyes önművelés – útjain.

Ha ezek között máról-holnapra több kétkézi munkást, fizikai dolgozót találunk, művészeti ismeretterjesztő munkánk már nem volt eredménytelen.

Draveczy Balázs

Vásárhelyi művészek Salgótarjánban

A kiállítási terveket böngészve új kezdeményezésre figyelhetünk fel: mintha arra készülnének a rendezők, hogy topográfiai keresztmetszetét adják a mai magyar képzőművészetnek. Ami a gyakorlatban iskolák, műhelyek, művésztalépek bemutatását fogja jelenteni. Dicsérendő elképzelés, itt van az ideje. A közönség szoktatása, „kinevelése” megtörtént (persze az ilyesmi sosem befejezett), alkalmanként kitűnő kóstolót is vehettek a kortárs magyar képzőművészetből. Ideje azonban, hogy folyamatokról, tendenciákról, belső mozgásokról is tudósítást kapjon közönségünk. Ehhez nyújt jó lehetőséget a topográfiai elvű bemutatkozás.

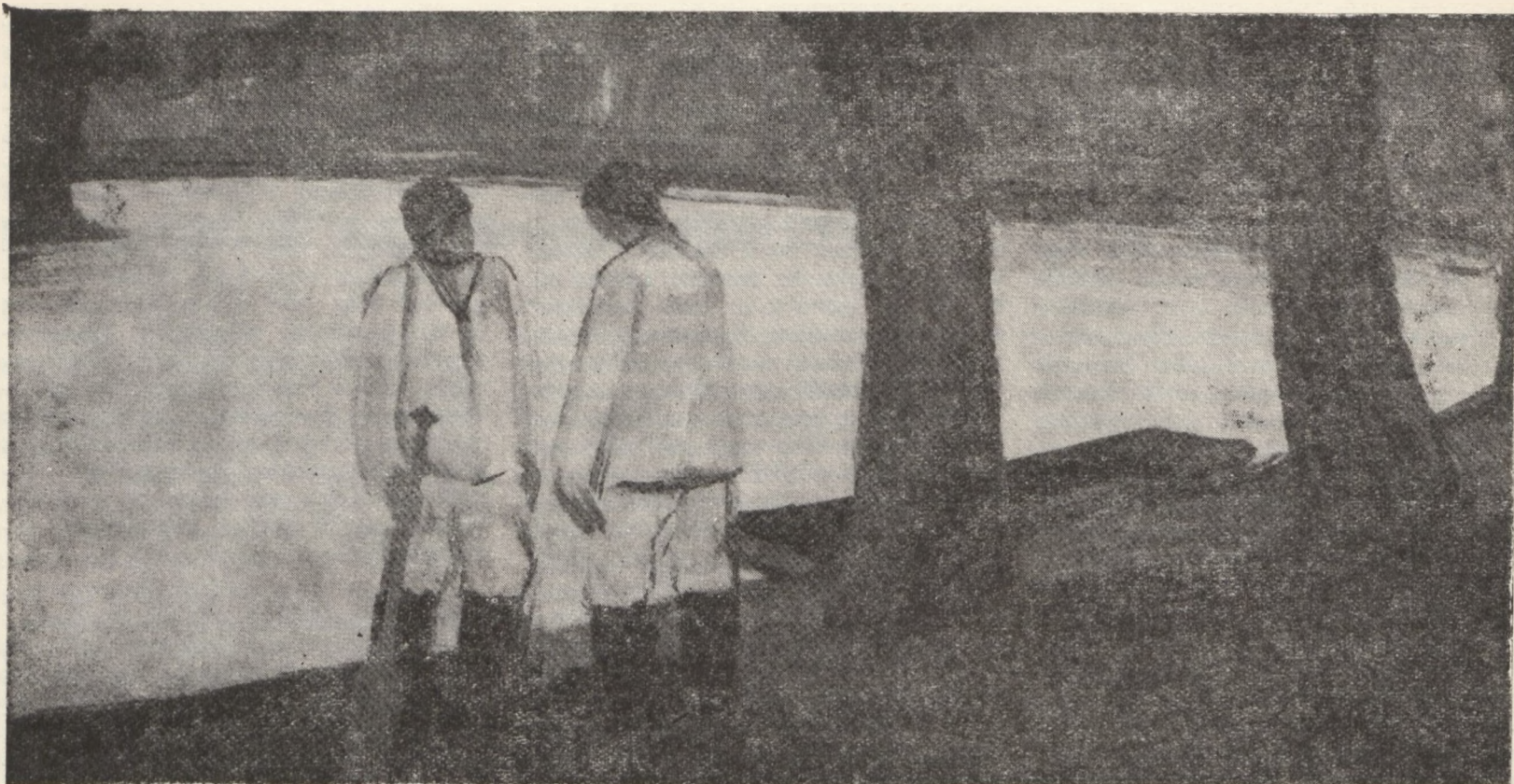
Az idej tervekben Salgótarjánban a vásárhelyi művészet és a Duna Műhely kiállítása szerepel.

Nem lehetett véletlen ötlet a vásárhelyi művészek elsőként való bemutatása. Jelzi azt a jó kapcsolatot, amely Lóránt János és Czinke Ferenc sikeres vásárhelyi szereplésével kialakult a két város között. Nyilvánvalóbb azonban annak a realizmusnak az előnyben részesítése, amit a vásárhelyi művészet jelentett és jelent ma is a magyar pikturában: szemléletben közelebb állhat a mi fiatal közönségünkhöz.

Célját azonban teljes mértékben akkor érte volna el a bemutatkozás, ha a vásárhelyi művészet keresztmetszetét reprezentáló tárlatot láthattunk volna. Ha nem is történeti keresztmetszetet, de legalább a mai helyzet keresztmetszetét. A kiállítás anyaga azonban egy év töredékes válogatása. Hiányérzetünk még inkább fokozódott azáltal, hogy az anyag

zöme pontosan azokat a problémákat jelzi, amelyekért a vásárhelyi művészetet állandó támadás éri.

Kevés kép hagyott bennünk mély nyomot. Az élményt nyújtó alkotások még élesebben érzékeltették a válogatás esetlegességeit. **Németh József** primitivéből és Nagy Istvánon átszűrt posztimpresszionizmusból formált képvilága a Mezei Vénusszal a kiállítás legfajsúlyosabb alkotását jelentette. **Szalay Ferenc** a hiteles tárgyi viszonylatokból hiteles festői valóságot teremt, atmoszférája a mélységesen átértett paraszti világé. **Hézső Ferenc** láthatóan a képi téralakítás modern eredményeinek vásárhelyi adaptációjával küzd; ezáltal éri el, hogy a hagyományosnak tartott vagy vélt tárgyi hűség lényegi tartalmak megőrzésének hűségévé alakul át legjobb műveiben. A legfiatalabbak még túlságosan foglyai a látott valóságnak. Így legtöbbjük a hagyományörzés korlátait sugallja. **Fejér Csaba** és különösen **Csikós András** igéretesnek tűnik.

A látott anyag alapján nehéz lenne árnyaltan summázott véleményt adnunk. **Hézső Ferenc**cel, a területen élő művészek vezetőjével folytatott beszélgetésünk nemcsak a kiállítás hiányait pótolhatja a verbalizmus lehetőségének határáig, hanem a vásárhelyi művészet légkörébe, sajátos világába avathat be. Első kérdésünk is Vásárhely egyéni arculatával kapcsolatos.

– Véleményed szerint mi különbözteti meg a vásárhelyi művészetet más mai műhelyektől és iskoláktól, ha ilyenekről egyáltalán beszélhetünk?

Nálunk a hagyományt a kelleténél jobban tisztelik. A hagyománytiszteletnek egyébként is megvan a visszatartó mozzanata. A stílári folytatás erőszakolásán minden valamire való művészünk igyekezett túllépni. A folytonosság nálunk elsősorban a mindenki mástól megkülönböztető magatartásformában jut kifejezésre. Fő problémánk a paraszti életváltás kérdése. Ki konzervatívabb eszközökkel, ki modernebbül, ezt igyekszik megfogalmazni. És ha ezt illik mondani, – mert nem szeretem használni ezt a kifejezést – ezért realista megfogalmazású művészet a miénk.

Rendkívül sok támadás ér bennünket. A körülöttünk támadt viharok közül a legutóbbi 10 évből elég megemlítenem a Nemzeti Galériában rendezett kiállítás visszhangját. Várhatóan Szalay kiállítása a Műcsarnokban az év második felében szintén vihart kavart.

Nem vagyunk divatos széláramlatban. Részben jogos a támadás, de olyan mértékben irreális, mint amelyet kapunk. Társadalmi felelősségérzetünket azonban nem lehet elvitatni. Sajátos közösségérzetünk adja meg egyéni arculatunkat.

– Gondolom, a hagyományon túl ez élteti mai jó kapcsolatokat a közönséggel.

– A hagyományosan megrendezésre kerülő országos rangú Őszi Tárlaton túl igen jelentősnek tartom azokat a kiállításokat, amelyeket egy-egy tsz-ben, községben tartunk; művelődési házakban ebédlőkben, a legkülönbözőbb helyeken. Egy a lényeg: közel a közönséghez. Kapcsolatunk a közönséggel akarva, vagy akaratlanul mindenképpen létrejönne. Nem elszigetelt munkát végzünk, együtt élünk a várossal. A festegető művész megszokott látvány a városban. Közönségünk ízlése éppúgy hagyományörző, mint művészetünk. És ennek is megvan a negatív oldala: tartózkodás a modernnek nevezett áramlatokkal szemben.

– Ezek szerint nincs túl jó véleményed a közönségről?

– A vásárhelyi ízlés-állapot megrekedt egyfajta látványszinten. Ha ezt eredménynek vesszük mint a művészetek iránti érdeklődést, akkor elégedett vagyok. Ha viszont a fejlődés szempontjából nézem, a továbblépés gátjának is tekinthetem. De hagyományvállalásunk és saját közönségünk tisztelete ennek ellenére is egyértelmű: Elsősorban etikai vonatkozásban motivál bennünket; valakiről valakinek mondunk el valamit.

– Az ízlés-állapot folytonosságából visszafelé következtetve folytonosságról lehet szó a művészet esetében is.

– Valóban így van, nálunk nincsenek időszakos váltások: divatok. A kontinuitás egyik legfőbb jellemzőnknek tűnik. A generációknál is az egymásra épülést figyelhetjük meg, megszokottsággal nem találkozunk. Az iskolában tanítványaimnak a magam korszakolását mindig el szok-

tam végezni. Tornyai munkálkodása a kezdet, néhány itteni születésű művésszel. A második periódust a mai idősebb generáció adja. Majd a betelepültek derékhada, a mostani középgeneráció következik – Németh József, Szalay, Kajári. Őket követte a legfiatalabb generáció: Fejér Csaba, Samu Kati, Erdős Péter és még néhányan, köztük jómagam. Tehát a folytonosságon túl egymás mellett élésről is beszélhetünk.

– A folytonosságnak persze egzisztenciális feltételei is vannak. Nem beszélve a társadalom erkölcsi megbecsüléséről.

– Ezzel elégedettek lehetünk. 15 műtermes lakás épült az elmúlt 5–6 évben. Korábban sajátos helyzetben voltunk. Kialakult a képzőművészeti élet, de nem voltak meg a feltételei. Többek közt a műtermes lakások létesítésével, ez a gond a múlté. Jelenleg 25 művész dolgozik a városban. Ebből „szabadúszó” legfeljebb 2–3 ember, a többi tanít, dolgozik.

A város közéletében való szereplésünk egyértelműen jónak mondható. Többen tanácsstagok vagyunk. Magam a városi PB. tagja vagyok.

Anyagi megbecsülésünk olyan, mint más megyékben, ill. amiket egy város biztosítani tud. A megyében ugyanis nagy számban élnek művészek, Szeged közelsége pedig anyagi vonatkozásban is árnyékoló. Persze így nincs min veszekedni, nincs klikkesedés: nincsenek nagy konkok. Surlódásaink szakmaiak lehetnek, vagy legfeljebb emberiek.

– A vásárhelyi művészet nem kizárólag fesztézetet jelent.

– Igen, ezt részben a kiállítás is érzékelteti: pl. a kerámia mint hagyomány igen erőteljes. Működik egy majo-

likagyár, amely ezt a népi hagyományt tovább élteti. A napi művészi gyakorlat azonban ezt a hagyományt kevésbé használja fel. Most vásároltuk meg egy népművész műhelyét, amelyből nem műzeumot akarunk csinálni. Elsősorban műhellyé szeretnénk fejleszteni. Textil-hagyományaink is vannak, de az inkább divatjellegű és az ipar használja fel. (Hódiköt) A porcelángyár szintén kísérletezik bizonyos kerámia-elemek ipari termelésbe való átmentésével.

– Ha a magad helyéről kellene beszélned a funkciódon túl, hogyan határoznád meg?

– Vásárhelyi születésű vagyok. Toronyain és Kosztán nőtettem fel. A főiskolán szétnéztem a „nagyvilágban”. Egrý, Derkovits, Dési Huber, Blake munkáit tartom magamra nézve meghatározónak. És hát Chagallt, mint olyan embert, aki

tényező volt festészetemben. Vásárhelyről a Kohánhoz fűződő személyes barátságomat tartom jelentősnek. És persze igyekeztem saját magammá válni.

Szeretem az életet a maga teljességében. Alapvetően optimista természetű vagyok. Ezt az élet iránti szeretetet a nép iránti elkötelezettségem is táplálja. Ezt az elkötelezettséget nehéz ma kimondani a frázis hatása nélkül. Pedig ennek jegyében dolgozom. Fontosnak érzem a népi kultúrkincs, a népművészet megőrzését és továbbfejlesztését.

A sejtjeimben vannak a vásárhelyi dolgok. A szakmát gyermekkoromtól tudatosan igyekeztem elsajátítani. Számomra létkérdés, életem, hogy a társadalomban, szűkebb környezetemben is jó vágányon menjenek a dolgok. Ez igen sok energiát emészt fel, no és időt vesz

el a festéstől. Mégis vállalom, mert egy idő múlva az eredménynek jelentkeznie kell.

– Benned nem okoz-e konfliktust az erőteljes elkötelezettség közérthetőség-igénye és a modern festészet vívmányainak ellentmondása?

– Naponta bírkózom ezzel a problémával, pontosan ebben a problémavilágban dolgozom. Érzem a kérdés megoldásának, a megoldás keresésének napi szükségletét. Aki ezt nem veszi tudomásul, az elmarad. Ha van valahol vita köztünk, akkor ennek részleteiben, illetve megoldásaiban van. Vitáink azon alapulnak, ki milyen mértékben tárja színesre a kapuit. Ennek kapcsán szeretném tudatosítani: funkciómból fakadó munkám egyik fő elvének tekintem, hogy nemcsak a múlt van. Van jelenünk is.

Pál József

Szembesítés

„Kísérletek is kellenének...” – írja Népszabadság-beli **Az esztétikai nevelés kérdőjelei** című cikkében Zoltai Dénes; s a korszerűen felfogott esztétikai nevelés megalapozását, reformot sürgető írása befejező részében így indokol: „Mert bizony az esztétikai nevelés területén ma nemcsak a gondos helyzetfelmérés, vagy a szabatos célmeghatározás hiánycikk; hiányoznak az igazán megalapozott és célratörő kísérletek is.”

Természetesen, csak úgy képzelhető el eredményes közművelődés, ha sikerül behozni a lemaradást, amit a letűnt idő ránk hagyott, – de nem erőltetett rendeletekkel, erőszakolt tantervi követelményekkel. Az alapozási munka különféle módszerekkel folyik, az ismeretszerzés bonyolult útjain. Forrongó az útkeresés, ötletes formák jönnek létre a televízió, a rádió, sajtó, s nem utolsósorban az iskolai esztétikai nevelés rendszerében. Nem elégedhetünk meg már az alapok lerakásakor sem azzal, hogy az iskola – megszokott sémáin, keretein belül – egy megcsontosodott tantervi koncepció évek alatt toldozgatott-foldozgatott keretei közt vonuljon defenzívába, merthogy „ma a természettudományos ismereteké a szó.”

Az esztétikai nevelés sokrétű tennivalói között pl. a salgótarjáni Bolyai Gimnáziumban is megteremtődött egy sor új forma az ízlés, a látáskultúra, egyáltalán a tudatos esztétikai nevelés útjainak kimunkálására: iskolamúzeum, iskolagaléria, tárlatlátogatások, műteremlátogatások mint konkrét keret adnak lehetőséget. Az iskolagalériában rendszeresen megnyíló kiállítások jó alkalmat biztosítanak arra, hogy eredeti művek vonzó hatásában tisztázhatók legyenek a legalapvetőbb kérdések. Legutóbb Fábrián Rózsa kiállításával nyílt lehetőség

Egy tárlat több dolgot mutat be az embereknek az életből, mint amennyit egy-egy ember megfigyelhet. A képek olyan új vonást rejthetnek amely talán csak lappang az ember bensőjében de nem tud feltörni, mert nem tudjuk megnevezni. Egy ilyen tárlat megtekintése után az ember el kezd gondolkodni a képek gondolati-ságán és rádöbben, hogy őt már régen foglalkoztatja ez a téma, csak nem tudatosult még benne. Szerintem ilyen felfedezést több ember is tehetett már. Nekem a kiállítás ilyen értelemben mutatott és nyújtott újat. (Sági Magdolna IV. o.)

A tárlatok fontos szerepet játszanak a közművelődésben. A művészek általában az emberek

hez szólnak, nekik akarnak elmondani valamit a világról, az életről. Ezért fontos az, hogy gyakran járjon az ember kiállításokra. Ez részben növeli az ilyen tárgyú ismereteket, részben pedig művészi élményekkel gazdagít.

(Varga Ibolya, IV. o.)

A tárlatok feladata szerintem kettős, de ez nem választható szét: esztétikai élményt kell nyújtaniuk, s valami mélyebb mondanivalót kell hordozniuk. Az esztétikai élmény megszerzése az egyszerűbb. A művészek az élet eseményeire, különböző dolgokra érzékenyebben reagálnak, mint mások. S reagálásukat, véleményüket, gondolatukat különlegesen, szokatlan formanyelven

a grafikai műfajok tisztázására, a Megyei Művelődési Ház pedig a hódmezővásárhelyi művészek kiállításával adott módot a konkrét elemzésre, a műalkotások tartalmi és formai vizsgálatára. Magam – alkotóművész és tanár lévén – kettős (bár egy-gyökerű) érdeklődéssel és érdeklődéssel szerveztem meg az „akciót”, melynek során minden I. és IV. osztály külön tárlatvezetés és vita keretében tekintette meg a kiállítást, ahol az eligazítás után önálló „kutatómunkát” végeztek a tanulók, s egy-egy mű kiválasztásával indulhatott el a műelemző munka... Milyen kérdések merültek fel?: miért megyünk tárlatra, mire való a művészet, hogyan nézzünk egy kiállítást, milyen szempontok szerint közelítsünk egy műhöz, hogyan vezet el a látható forma, szín, kompozíció a tartalmi megértésig. De olyan apróságokról is szóltunk, hogy milyen távolról nézzünk egy képet, szabad-e egy műalkotáshoz hozzányúlni, stb.

A megértés igen fontos szakaszának mutatkozott, hogy a tettek, és hogy vitatkozhattak önmagukkal és társaikkal, amikor más cselekvően vesz részt az indokolásban, a miértekre adott válaszokban. Minden tanuló „kritikát” írt a kiállításról. Ezek az értékelések nem szűk szakmai zsargon és sznob-kérdőzések voltak, hanem az életkornak megfelelő őszinte felfedezések. Akadtak félreértések, erőszakolt belemagyarázások is, de végtére is: az úszó is a mély vízben érzi, hogy a levegővétel fontos szempont.

Az iskolai elméleti alapok átazonosítása után tehát itt a személyiség kitárulkozása a lényeges elem: legyen véleménye a látottakról, – a bekondicionált indítás elvezeti a tudatos műélvezés irányába. Ezekből a tanulói kritikákból, feljegyzésekből válogattam ki néhányat biznyságul arra, hogy aki egy szer megindul a műalkotás megértésének útján, az a tudatos vizsgálódás és felfedezés örömeivel gazdagodik.

Szélesebbre kell tárnai a kapukat a befogadás sokrétű és bonyolult világa számára!

Czinke Ferenc

kell megértenie a tárlatlátogatóknak. A művész gondolatait különlegesen, szokatlan formanyelven mondja el. A látogatónak meg kell tanulnia megérteni ezt a formanyelvet. Akkor fog igazán élménnyé válni egy-egy tárlat.

(Bolyós Ildikó, IV. o.)

Szalay Ferenc Idős ember című festménye tett. Nagyon kifejező a munkában és sok szenvedéstől megráncosodott, megbarnult, szinte aszott arc, amelyre, ha ránéz az ember, rögtön látja, hogy nem a „Rotschild”-familiából való, hanem egy a sok szegény alföldi paraszt közül. Az öregember kék inge is jellemző a társadalmi helyzetére: egyszerű kék vászoning. Ugy is mondhatnám: „proliing”. Ezt a szint már több-

szőr láttam régi filmekben, mint madrag vagy ing szinét — és mindig a szegény emberen volt. A háttér sötétjéből kiemelkedő öreg, — lehet, hogy hülye hasonlítás, de — rám úgy hatott, mint Leonardo Giocondája. Bár az előbbi egy élettörténetet látat, Leonardo képe pedig egy női ideált, azonban mindkét kép hasonlít abban ami alap gondolata a festészetnek, hogy a fény és árnyék a világos és sötét színek alkalmazásával a nézőt az általa fontosnak tartott figurára irányítja. Tehát, amikor a képet nézem, nem látok mást, mint az öregét, illetve a Mona Lisát. Szalay Ferenc képe nem egy különös, hanem egyet a sok közül, de nagyon kifejezően látat a nézővel. A sötét szín nyomasztó és komor hangulatával fokozza a festő a kép mondanivalóját.

(Rozgonyi Nándor, IV. o.)

Szalay Ferenc Idős emberét választottam. Egy öregember portréja. Látjuk megtört, barázdált arcát, s képzeletben rögtön hasonlítunk. Egy másik öregemberhez, akit ismerünk. Talán annak is ilyen megtört, ilyen fáradt az arca, de a festmény mégis más. Életét magunk előtt lepergetve élénk tűnik az idős arc minden ráncának története. A félfeudális Magyarország berendezkedése, a polgárság hiánya rányomta bélyegét a korra. Fáradt, öreg arcának színei finom harmóniába olvadnak ruhája színeivel. Szürke, fakó haja szinte nedvesen tapad fejéhez, végigvonultatva a pergamen-szerű, elmosódott színeket arca vonásain. Kapott kabátjának barnás színe még csak fokozza a kép barnaságát. Ebből az egész sötét világból fehér, itt-ott zöld villan elő. A zöld szín számomra mindig a nyugtatót jelenti. Ennél a képnél is. Az öregember meggyötört arcából szeme tiszta, töretlen fénye sugárzik elő. Olyan, mintha a következő pillanatban, hogy a festő vászonra rögzítette vonásait, szóval a következő pillanatban felállna és jókedvűen elmosolyodna unokája csinytevéséin.

(Pintér Friderika IV. o.)

E művészgenerációhoz tartozik többek között Németh József is, akinek Mezei Vénusz című képe a kiállítás egyik legjobban sikerült darabja.

Ez a Vénusz sokban különbözik a „klasszikus” megfestett vagy kifaragott Vénusztól. Jól érezhető és látható, ez, ha például Giorgone Alvó Vénusz című képével hasonlítjuk össze. Giorgone képe mozgalmasabb, Vénusza pajzánabb, nyiltabb. Németh József képén érezni, hogy a festő milyen jól ismeri a parasztok lelkivilágát, a természethez való meghitt viszonyát.

Mezei Vénusza engem Gauguin képeire emlékeztet (Te va hervis) A kép kompozíciója cselekmény nélküli. Sikerszerűen felrakott, lágy körvonalakba zárt foltok (zöld, barna) jellemzik. Ez a darabosság, a megfontolt, lassú, merev mozdulatok ősi nyugalmat árasztanak.

Ez a kép igazi élmény. Jó előtte állni és nézni. Nagy érdeme, hogy gondolatokat is ébreszt az emberben; szép és mély érzéseket. Tiszta gondolatokat.

A kiállítás egésze nem tetszett. Sokkal igényesebb képeket vártam — a hírnévnek, jelentőségnek megfelelő. Természetesen a jövőben is szerténnék még találkozni a hőmezővásárhelyi művészek képeivel; s a kritika most épp azért fontos, hogy akkor a legjobb és legjellemzőbb alkotásokat nézhessük meg.

(Szolnoki Ildikó, IV. o.)

Még az elemzés előtt meg kell jegyeznem, — úgy érzem —, hogy nem tettek rám különösebb hatást a kiállítás, illetve a műalkotások. Valószínűleg, nem érzem eléggé ezeknek a művészeknek a mondanivalóját.

Hézsó Ferenc alkotásai „tetszetek a legjobban”, ezek közül is a Változó idő című képe. A kép első pillantásra egy „jöképű” plakátnak is nevezhető, aminek ilyen címet adnék: Békét, szeretetet! Erre talán a képen domináló kék szín készített, még konkrétan a kép jobb felső sarkában szálló kék madár, amely szinte az életet jelentő Nap felől száll, magával hozva az életerőt. Az egész kép egy kicsit emlékeztet az impresszionista festők képeire. Valami finom remegést vélek felfedezni rajta, ami a tér és az idő végtelenségére utal.

A facsonkokban valami nem kívánt, sötét gyülvöl világot időképet látom derengeni. De csak derengeni, mert a fekete és sötétkék színek mintegy függönyként állnak őrt a teljes igazság előtt. Az élesen kirajzolódó határvonalakban (vagy; szabadalóvonalakban) idősikok érzékeltetését látom, az idő felépítését mozaiklapokból, amivel még megfoghatatlanabbá, állandóságát vesztettebbé válik.

Almási Gyula Őszi szántásán egy végeleáthatalan táj bontakozik ki. A szántóterület nagyságát még érzékeltetőbbé teszik a rajta keresztülhúzódó sárga vonalak. A távolban egy kis falut is láthatunk. A kép eszmei mondanivalója az ember picinysége, és egyben nagysága lehet. Mi mindenre képesek egy ilyen kis falu lakói! Menynyi fáradságos, és mégis boldog munkát adhat egy ekkora szántóterület! A föld barna, itt-ott fekete, trágyázás utáni színe, és az ég fáradt, homályba burkolódzó kékes fénye: az ősz jelei. Valamiképpen az egész tájban van valami szomorú. Talán a távoli faluban elrejtett vidámság mutatja az előtte fekvő területet ilyennek. A táj kopárságának kifejezését segíti az is, hogy a festő elég kevés színt használt. Egy kicsit idézi a kép a múltat is, hiszen a szántóföldön nincs semmi mozgalmasság, nem látható a gépek sokasága. De ez már nemcsak erre a festményre jellemző hiszen mindenféle művésztben van valami, ami múltra mutat, s így talán ez a vásárhelyi művészet is inkább felel meg Petőfi korának, mint a mostani technikai újdonságokban bővelkedő kornak.

(Ferencz Melinda, 1. o.)

Hézsó Ferenc Változó időjén az irányjelző a képet négy részre osztja. A festő az észak szimbolizálására két öreg, száraz fát alkalmaz. A keletet vöröses színű levelekkel ábrázolja. A délt a fényesen sütő nap jelképezi. A nyugatot ábrázoló madárnál egy nyilat találhatunk, amely dél felé mutat, jelezvén, hogy a madár dél felé repül. Ez az ábrázolás fejezi ki a változó időt. En azonban felfedeztem ezeknek egy másik jelentését is. A két öreg, száradó fa nemcsak az északot jelenti, hanem a telet is szimbolizálja. Ugyanígy a levelek a tavaszt jelentik, mert a tavasz hozza a virágokat, a rügyező fákat. A nap a nyarat fejezi ki. A madár az őszt jelenti, mert a mellette levő nyíl a nap felé mutat, mintegy jelezve, hogy ősszel a madarak délre repülnek, ahol meleg nyár van akkor is. Ugyanakkor a festő minden egyes évszakot vagy égtájat ketté osztott, mégpedig úgy, hogy a bennük elhelyezett alakokat szimmetrikussá tette. S az így már 8 részre osztott kép is szimmetrikussá vált. Nekem nagyon tetszett a színek alkalmazása is. Az egész kép sötétkék alapon van, amelyen vörös, sárga és fehér színeket alkalmaz az ábrázoláshoz. Ez a színaróstitás is kifejezi az ellentétet, amely az évszakok között van.

(Oláh Ferenc, 1. o.)

Edős János Száradó fa című képe egy ceruzarajz. A képen csak egy magányos fa áll, melynek ágai levelek nélkül, élettelenül meredeznek az ég felé. Csak a jobb oldalán, egy piciny ágon vannak levelek. A kép mindenképpen az elmúlásra figyelmeztet bennünket. A zöldellő ág még felillantja előttünk az élet lehetőségét. Olyan ez, mint a holdoklónak egy kis biztatás, remény. De a vég könyörtelen, a fa kiszárad, az ember meghal. Petőfi szavaival élve „... elhull a virág, s eliramlik az élet...” E rajz láttán rögtön eszembe jutott Csontváry Magányos cédru című híres festménye. Ezen is a pusztai tájban, a végtelenben áll a magányos, „haldokló” fa. Talán e kép hatására készítette a rajzot a művész. De az is lehet, hogy a fa szépsége ragadta meg. Vagy talán maányos volt: ez sem kizárt dolog. (Varga Erzsébet, 1. o.)

Az elmúlt rajzórán a vásárhelyi művészek kiállítását tekintettük meg a József Attila Megyei Művelődési Központban. Számomra nagyon nagy örömet jelentettek ezek a képek, különösen Erdős János Száradó fa című festménye: magányos, egyedül álló fa a kihalt pusztán. Körülötte egyetlen ember, vagy több fa nem látható, csupán gyér növényzet, néhány fűszál ékeskedik.

Az öregedő fának alsó ágai nincsenek, talán ha egy nagyobb szél vagy vihar jönne, magával ragadná és tova vinné. Mégis ragaszkodik az élethez, hiszen néhány felső ágán rügyezik. Mint minden élőlény a Földön, ez a fa is élni, létezni akar, még ha nincsenek is meg azok a feltételek, amelyek az élethez szükségesek. Megpróbálja életét tengetni az utolsó pillanatig azon a kihalt vidéken, pusztán.

Ennek a fának az élete átruházható egy emberi életre is. Az az ember, aki egész életében dolgozik, hogy szükségleteit kielégítse, nehéz munkát vállalja és végez, most már talán jobb lenne neki is a sorsa, élete, nem öröm nélkül halna meg, még ha beteg is vagy éppen eleget szenvedett. Pedig tudjuk, hogy beteg és fél lábbal a sírban van. Ő is örülne a gyógyulásnak vagy épen a gyógyulás jelének; ami a fánál a rügyezést, a virágzást jelenti. Azért tetszik különösen ez a kép, mert az életet jelképezi, illetve ábrázolja — a száradó fa esetében. És tudjuk azt is, hogy aki egyszer születik, annak egyszer meg is kell halnia, akár akar, akár nem akar. (Krajer Mária, 1. o.)

A mai vásárhelyi művészek bizonyos fokon elszakadtak multjuktól, hagyományaiktól, művészetük közelebb áll Petőfi korához, mint a XX. századhoz. Sem formailag, sem tartalmilag nem tükröződik műveikben korunk rohanó tempója, problémái. A kiállítás képei nem tetszetek. Nem sok fantáziát láttam bennük.

A tárlatoknak szerintem fontos hely jut életünkben. Formálják gondolkodásunkat, izlésünket „agymunkára” kényszerítenek bennünket, — persze, erre csak igen „jó” művészet nyújt maradandó élményt. A szabadtéri tárlatoknak nagyobb híve vagyok, mint amiket csarnokokban rendeznek... De leginkább Siqueirosal értek egyet, aki a várak falára festett monumentális képeket. (Prakfalvi Endre, IV. o.)

Olyan ez, mint a könyvtár, a könyv és az ember kapcsolata, ugyanolyan szál fűzi egybe a tárlat-alkotás- és ember fogalmát is: a megismerés, az esztétikai szépség fogalma. Talán több lehetőséget kellene teremteni a tárlathoz, meg kellene tanítani az embereket, hogy ne csak nézzenek, hanem lássanak is, a szónak nem pejorativ értelmében, hanem úgy, ahogy egy hihetetlenül szép, „giccseknek” tűnő alkonyban az ember meglátja a szépet. Szerintem nagy lehetőségek állnak még ebben a széles rétegek előtt még nem elterjedt „műfaj” előtt (Kaszás J. IV. o.)